

Els vitralls de la Catedral dels Sants Miquel-i-Gudula de Brussel·les i la història falsejada de Catalunya (Primera part)

Autor: Isaac Mestres

Data de publicació: 30-07-2012

Quins fets ens narren els vitralls d'aquesta catedral belga? Com s'hi ordenen els escuts d'armes i els símbols? Què tenen d'important per Catalunya? L'Isaac Mestres ens ho raona amb un article personalíssim i tan ben raonat com documentat.

La meua àvia materna que era d'origen jueu sempre m'havia explicat, de petit, que el gran Emperador Carles del Sacre Imperi Romanogermànic havia estat el preferit dels Catalans, i jo que visc a Brussel·les vaig descobrir un dia que aquest va ser entronitzat a la catedral dels Sants-Miquel-i-Gudula de Brussel·les. Així doncs, vaig decidir anar a donar-hi una ullada i em vaig adherir a una visita guiada. Fet curiós: en aquella Catedral s'hi celebrava una missa especial de consagració de les Hòsties amb un clar missatge amistós envers els jueus, i em vaig dedicar a mirar els vitralls, en particular els 4 que conformen la Capella del Sant Sagrament. Cada un d'aquests vitralls escenifica a la part mitjana un passatge bíblic i a la part inferior un casament entre prínceps de l'època.

Per ordre cronològic, i vitrall per vitrall, hi figuren la matança de Jonathas, el seu complot-sacrilegi de Jonathas amb Jean de Louvain; el següent, la mare de Jonathas i el seu fill confiant les Hòsties als jueus de Brussel·les després de la seva mort i, finalment, Jonathas donant les Hòsties robades als seus correligionaris d'Enghien. Em vaig fixar en l'últim vitrall –el 3r per ordre cronològic– del 1546 dissenyat per B. Van Orley i M. Coxcie, fet de 6 cartrons i executat per l'artesà J. Hack –tots tres flamencs del Renaixement–, que representa a la part superior la mare i el fill de Jonathas confiant les Hòsties als jueus de Brussel·les al mateix temps que són descoberts, i a la part inferior el casament entre Anna de Bohèmia i Ferran de Castella, 1r del Sacre Imperi Romanogermànic, vetllats per l'Emperador –el seu germà– i acompanyats dels Sants Patrons.

La visita i orientació del vitrall m'ha estat complementada pel Secretari Decanal del Vicariat de Brussel·les, Hans Demoen, que explicava que la celebració de l'entronització, segons diuen les cròniques, "fou tant gloriosa com poc

espanyola", ja que, si ens fixem així en els cartrons 1 i 6 (foto1), constatem que hi onegen les banderes dels Àustries i Flandes. Sota les indicacions del Secretari, vaig procedir a l'anàlisi i interpretació del vitrall, gràcies a les indicacions del llibretó redactat per la Facultat d'Arts Plàstiques de la Universitat Lliure de Brussel·les. Aquest últim explica la construcció del conjunt de vitralls de cadascuna de les diferents parts arquitectòniques de la Catedral. Atanent-nos a l'escola renaixentista flamenca, on cada vitrall es construïa ajuntant cartrons verticals, l'anàlisi es fa, doncs, segons convergència vertical de personatges, actituds i símbols[1].

Primerament, resseguint de forma general la part superior del vitrall (foto 2), hom veu que cada una de les armes dels 4 Casals que configuraven l'Imperi ocupen cartrons diferents: una arma per cartró. Començant per l'esquerra, les armes del Casal dels Àustries, seguides per les armes dels Borgonya, les armes de la Confederació Catalano-Aragonesa i, finalment, les de Castella i Lleó. Així, doncs, la famosa "unión de armas" que ens han fet creure que ja s'aplicava des de "los Reyes Católicos", i que, per tant, Espanya ja estava unida, és falsa. Com podem veure, cada un d'aquests cartrons està sobremuntat per 1 escut d'armes representatives de cada un dels 4 Casals Reials de l'Imperi de forma separada.

Resseguint de forma general la totalitat d'aquest vitrall, ens adonem que figuren 4 personatges (foto 1), un en cada una de les escenes i un per cartró. En primer lloc, a mitja altura s'escenifica la confiança de les Hòsties per part del fill de Jonathas i la seva mare als jueus al mateix temps que són descoberts (foto 3), i a baix de tot (foto 4) la unió entre Anna de Bohèmia i Ferran I del SIR. Veiem, a més, que cada personatge ocupa un cartró (cartrons 2 a 5). A l'escena superior se'ls mostra en una actitud dinàmica, mentre que a la part inferior, són estàtics i cada cartró és representat per un personatge significatiu del Casal en qüestió. De forma general, veiem que Anna i Ferran estan agenollats i estàtics, tot juntant les mans i que ocupen respectivament els cartrons 3 i 5, en posició d'inferioritat, mentre que els personatges representats als cartrons 2 i 4, la Santa Patrona i l'Emperador Carles respectivament, estan d'empeus i, per tant, en una clara posició de superioritat.

Analitzant per cartrons, constatem que Anna de Bohèmia –filla d'Anna de Foix-Candale– ocupa el 3r cartró, el qual és representat per la casa de Borgonya. Continuant amb aquest raonament, veiem que Ferran –criat a Castella, segons ens han dit– ocupa el 5è cartró, cartró que és ocupat per les armes de Castella i Lleó. Fins aquí, tot sembla perfectament coherent. Ara bé, el que de veritat ens crida l'atenció, és la convergència vertical de les armes de la Confederació catalana amb els jueus rebent les Hòsties, i l'Emperador Carles dret, que ens ve representat per la corona, la capa imperial i el ceptre imperial a la mà dreta, mentre que la mà esquerra està per damunt del cap de Ferran, envaint així el 5è cartró. Aquesta convergència vertical entre armes, personatges i símbols que ocupen un i un sol cartró, el 4t, s'interpreta com a evident preferència de l'Emperador per les armes de la Confederació Catalano-aragonesa en primer lloc, així com la confiança que tenia envers els jueus a qui es confien les hòsties i, finalment, una clara voluntat d'interferir en els assumptes de Castella, atès que la seva mà envaeix el 5è cartró i està per damunt del cap de Ferran.

Finalment, si anem una mica més lluny amb el raonament que trobem arran de la convergència vertical de personatges, actituds i símbols, aixoplugats en les armes de Castella, ens adonem que l'últim personatge de l'escena de confiança de les hòsties als jueus –5è cartró– ens gira l'esquena tot mirant de reüll, defugint l'escena, en una clara posició defensiva, creuant els braços amb el cos. S'interpreta, doncs, com una clara manifestació de repúdia, desconfiança i menyspreu. Aquest personatge no confiaria les hòsties als jueus. A l'escena de les noces, s'ha d'afegir el fet que el símbol reial de Ferran, la Corona, està en clara situació d'inferioritat respecte a la mà esquerra de l'Emperador Carles. El 5è cartró, representat per les armes de Castella, assimila així aquestes idees: menyspreu envers els jueus en primer lloc i clara dependència i tutela envers el seu germà l'Emperador Carles i el que simbolitza.

D'aquest vitrall en deduíem les observacions següents. En primer lloc, fins al 1546, no existeix la suposada "unión de armas" que tant sovint ens han volgut fer creure. No hi ha unió ni civil ni militar dels 4 Casals Reials que constituïen el SIR. En segon lloc, fins al 1546, Carles I ens és mostrat com un Emperador amb tots els seus distintius i vestimentació que té plena confiança amb els jueus i que s'assimila a les armes de la Confederació en detriment de les de Castella. Aquesta última ens ve representada en posició d'inferioritat i tutelada per la mà de l'Emperador Carles que avantposa la seva preferència per les armes de la Confederació en oposició a les de Castella, i en plena desconfiança envers els jueus.

No m'imaginava que amb els llibrets que distribuïen a l'entrada i amb un parell de nocions artístiques aportades per un guia pogués qüestionar un fet tant imprès a les nostres ments com que "la Unión de Armas" existia ja des de l'època de "los Reyes Católicos". Més enllà de l'experiència lligada a la recerca, contrastació d'informació i a l'anàlisi científico-artística del vitrall, em sembla important remarcar que "veritats evidents" o "fets coneguts per tothom i des de sempre" necessitin ser contrastats o, fins i tot, plenament qüestionats. La ignorància pot ser còmoda, però no és motora de cap progrés.

1. Vitrall sencer

Fotografia 1: 4t Vitrall en 6 cartrons de la Capella del Sant Sagrament, Catedral Sants-Miquel-i-Gudula de Brussel·les, B. Van Orley i M. Coxcie, execució de J. Hack, 1546

2. Part superior: representació de les armes dels 4 Casals de l'Imperi : Àustria, Borgonya, Catalunya i Sicília, Castella i Lleó per vies separades

Fotografia 2: Constitució del vitrall en 6 cartrons, on les armes ocupen respectivament els cartrons 2 a 5, i en particular la del Casal Català i Sicília n'és el 4t; Banderes Habsburgs als cartrons 1 i 6.

3. Part mitjana: La família de Jonathas confiant les hòsties als jueus de Brussel·les mentre són descoberts

Fotografia 3: La mare i el fill de Jonathas –cartrons 2 i 3– confiant les Hòsties als jueus de Brussel·les –4rt cartró– mentre són descoberts –5è cartró–.

4. Part inferior: casament entre Ferran I i Anna de Bohèmia vetllats per l'Emperador Carles i acompanyats pels Sants Patrons

Fotografia 4: Escenificació del Casament de Ferran I del SIR amb Anna de Bohèmia vetllats per l'Emperador Carles ocupant el 4t cartró, amb ceptre a la mà dreta, Corona i capa Imperial, mentre la mà esquerra interfereix amb el 5è cartró per damunt del cap de Ferran.

5. Convergència vertical de personatges, actituds i símbols del 4rt cartró

Fotografia 5: Convergència vertical de símbols a l'entorn del 4t cartró.

Isaac Mestres

Bibliografia

- [1] "Vitraux des XVIè et XVIIè siècles", Cathédrale des Saints-Michel-et-Gudule; Centre de Recherches et d'Études Technologiques des Arts Plastiques (Université Libre de Bruxelles); Brussel·les, 2011.

Fotografies: Isaac Mestres